

CERHA HEMPEL

CONSTRUCTION PAPERS

A tervező szerzői joga

Jelen írás egy három cikkből álló cikksorozat része, amelyben a tervezők jogait, kötelezettségeit és felelősségét érintő fő kérdéseket járjuk körbe. Először azt vizsgáltuk, hogy a terveknek milyen követelményeknek kell megfelelniük; majd a tervezői felelősség különböző aspektusait elemeztük; végül a tervező szerzői jogával kapcsolatos főbb tudnivalókat foglaljuk össze.

Az alábbiakban a következő kérdésekre igyekszünk válaszokat adni: milyen szerzői jogok illetik meg az építészt a tervért, hogyan érvényesíthetők ezek a jogok eredményesen, mit lehet tenni szerzői jog megsértése esetén. Először a tervezői szerzői jog tartalmát járjuk körbe (1. pont); majd bemutatjuk a tipikusan jogvitás helyzeteket és azok lehetséges megoldásait (2. pont).

1. A szerzői jog tartalma

- [1] A szerzői jogi védelem a szerzőt művéért, így az építészt tervéért automatikusan, regisztrálás nélkül is megilleti. A szerzői jog tartalmát és védelmének rendszerét a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény határozza meg (a továbbiakban „Szjt”). E törvény értelmében a szerzői jogi védelem a szerző halálát követő 70 évig áll fenn. A védelem nem függ a mű mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőitől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől, az egyedüli lényeges szempont, hogy az egyéni, eredeti jelleggel bírjon.
- [2] 2020. január 1-től működik az ún. Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás, amit a Lechner Tudásközpont vezet. Ezzel kapcsolatban részletesen lásd: [ezt a cikkünket](#). A nyilvántartási lehetőség nem írja felül azt, hogy a védelem a szerzőt automatikusan megilleti, ugyanakkor segítséget nyújthat abban, hogy a szerzői jogi oltalom alá eső építészeti alkotások jogosultjainak adatairól könnyen lehessen tájékozódni. Emellett a nyilvántartásba való bejegyzés azzal a haszonnal jár, hogy az Szjt. alapján szerzőségi védelem illeti meg a nyilvántartásba vett szerzői jogosultat. Ezzel összhangban 2020. január 1-jétől az építető és a tervező a szerzői jogi

nyilvántartást vezető felé köteles az építészeti tervek vagyoni jogok jogosultjáról és annak adatiról az Építészeti Szerzői Jogi Nyilvántartás felé közös nyilatkozatot tenni.

- [3] A szerzői jog, amely vagyoni és személyhez fűződő jogokból áll, a szerzőt, azaz az építész tervezőt illeti meg. A vagyoni jogok körébe a mű (terv) bármilyen formában történő felhasználása, ennek engedélyezése tartozik. Építészeti tervek esetében felhasználásnak minősül a tervek alapján az épület megvalósítása, továbbá – adott esetben – a megvalósult épület átalakítása is.
- [4] Építészeti tervek esetében az egyik leglényegesebb felhasználási mód a többszörözés. A tervben rögzített alkotás kivitelezése, utánépítése, sőt az egyes jellemző elemek megépítése is a terv többszörözésének minősülhet. Külön kiemelandó az átdolgozás, ami alatt többek között az épület átépítése, korszerűsítése értendő. Nem minden felújítás igényli azonban a tervező felhasználási engedélyét. Ha az épület helyreállítása a cél, az nem minősül átdolgozásnak. Ugyanakkor, ha ennek keretében egy új épületszárnyat is csatolnak az eredeti épülethez, az már az eredeti mű átdolgozásának számíthat, így a tervező engedélyét igényheti. A tervező az engedély megadásáért díjazást követelhet – akár utólagosan is.
- [5] A személyhez fűződő jogok közzé a nyilvánosságra hozatal, a névfeltüntetés és a mű-integritás védelmének joga tartozik. A vagyoni és személyhez fűződő jogok közötti különbségtétel azért is fontos, mert míg a vagyoni jogokra felhasználási szerződés köthető (tipikusan a tervezési szerződés részeként), addig a személyhez fűződő jogokról a szerző nem mondhat le, gyakorlásukat pedig még szerződéssel sem engedheti át. Ezért, ha egy épületet olyan mértékben/módon kívánnak átalakítani, hogy az a szerző szerint sérti a mű integritását, egységét, a szerző jogosult lehet fellépni az ellen még akkor is, ha egyébként korábban a tervek felhasználását, és így az épület megépítését és átdolgozását engedélyezte.
- [6] A szerzői jogok tekintetében érdemes tehát tudatosítani: a megrendelő a tervek megrendelésével és átvételével semmi esetre sem lép a szerző (építész) helyébe, úgy ahogy például egy lakás tulajdonosa lép az előző tulajdonos helyébe egy adásvételt követően. A tervek megrendelője „csak” hosszú távra szóló lehetőséget, engedélyt kap a tervek felhasználására (ideértve különösen a kivitelezést, többszörözést, esetleg átdolgozást) a felhasználási szerződésben (tervezési szerződésben) rögzítettek szerint.

2. Tipikus jogvitás helyzetek és lehetséges megoldásaik

- [7] Amennyiben a szerzői jogot megsértik, a szerző a jogsértővel szemben bíróságon léphet fel jogai védelme érdekében. Egyrészt objektív jogkövetkezmények alkalmazását kérheti: jogsértés megállapítását, kötelezést jogsértés vagy azzal közvetlenül fenyegető cselekmények abbahagyására, jogsértő eltiltását további jogsértéstől, elégtételt stb. Másrészt, amennyiben a szerzőnek a jogsértésből eredően kára származik, kártérítést követelhet. Továbbá személyhez fűződő joga (nyilvánosságra hozatal, névfeltüntetés joga, mű integritása) megsértése esetén sérelemdíjat is követelhet a szerző. Kártérítési igény esetén a szerzőnek bizonyítania kell, hogy kára merült fel a jogsértéssel összefüggésben. Sérelemdíj érvényesítésekor jogsértésen túl kár bizonyítása nem szükséges.
- [8] A szerzői jogsértésből eredő jogviták rendkívül sokrétűek, azok közül építészeti alkotások esetében a következő két esetkör emelhető ki:

2.1 Felhasználási szerződésekből eredő jogviták

- [9] A tervező szerzői jogával kapcsolatos jogviták egyik tipikus kiváltó oka a felhasználási szerződések megsértése. Az Szt. szerint a felhasználási szerződés alapján a szerző (építész) engedélyt ad művének felhasználására, a felhasználó (megrendelő) pedig köteles ennek fejében díjat fizetni számára. A jogvitákat gyakran az idézi elő, hogy a felhasználási szerződésben a felek nem szabályozzák elég körültekintően, hogy pontosan mire kívának a másik félnek jogot adni, illetve, hogy a díj pontosan mire terjed ki. Ezért célszerű a felhasználás „módját” minél pontosabban meghatározni. Az Szt. lehetőséget ad arra, hogy a szerző (építész) a felhasználási engedélyt valamely területre, időtartamra, felhasználási módra vagy akár a felhasználás meghatározott mértékére korlátozza. Szintén fontos figyelembe venni, hogy bizonyos felhasználási módok/jogok tekintetében az Szt. *kifejezett* engedélyeztetést ír elő. Ezekben az esetekben nem elegendő csak általánosságban rögzíteni, hogy „minden felhasználási módra kiterjed” vagy „korlátozásoktól mentes” a felhasználási engedély.
- [10] Az Szt. az alábbi esetekre írja elő kifejezetten az engedélyezés kötelezettségét - azaz ezen felhasználási módokra - biztonssággal - csak külön szövegszerű említés esetén szerez jogot a megrendelő:
- Felhasználási szerződés csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot. (43. §)
 - Felhasználó az engedélyt harmadik személyre csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a mű felhasználására, ha azt a szerző kifejezetten megengedte. (46. §)
 - A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására.
 - A mű többszörözésére adott engedély csak kifejezett kikötés esetén ad a felhasználónak jogot arra, hogy a művet kép- vagy hangfelvételen rögzítse, illetve, hogy azt számítógéppel vagy elektronikus adathordozóra másolja.
 - A mű terjesztésére adott engedély csak kifejezett kikötés esetén ad a felhasználónak jogot arra, hogy a műpéldányokat forgalomba hozatal céljából behozza az országba. (47.§)
- [11] Felhasználási szerződésben alkalmazható megoldások:
- Szabályozható a kérdés úgy is, hogy a terv kizárólag egy adott épület megvalósítása során használható fel, és további, újabb felhasználás új engedély, illetve további díj megfizetésétől tehető függővé.
 - Adható ugyanakkor általános felhasználási engedély is, miszerint újabb felhasználáshoz nem kell a tervező ismételt hozzájárulását beszerezni.
- [12] Fontos, hogy ha a felhasználási szerződés nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat, amelyekre az engedély vonatkozik, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértékét, az engedély kizárólag a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik. A jogalkotó ezzel a szerzőt védi, hiszen külön szerződéses rendelkezés nélkül is korlátozza felhasználást. Azonban annak megítélése, hogy mi minősül a „szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módnak”, könnyen vitát eredményezhet a felek között, ezért mindenképp célszerű pontosan meghatározni a felhasználás kereteit.

- [13] A felhasználási díjakkal kapcsolatos jogviták számának csökkentése érdekében a Magyar Építész Kamara és a Magyar Mérnöki Kamara közös szabályzatban állította össze [ajánlott díjszámításait](#). A szabályzatban meghatározott díjak elfogadás nem kötelező, a felek attól eltérhetnek. Ha a felek között nem jön létre megállapodás, a szerzői jogi szakértői testülethez fordulhatnak, ahol a szerző díjigényét szakértők vizsgálják meg, és megpróbálják elősegíteni a felek megállapodását.

2.2 A mű integritásának védelme

- [14] Az Szjt. az építészeti mű egységének védelme érdekében speciális szabályokat is tartalmaz. Ezek értelmében a mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül az építészeti alkotás vagy a műszaki létesítmény tervének szerzői hozzájárulás nélkül történő olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja. Ahogy az korábban is kiemelésre került, a mű integritásnak védelme akkor is megilleti az építészt, ha egyébként a terv felhasználását engedélyezte. Ez a kérdéskör tipikusan az épület átalakítása, átépítése esetén bír relevanciával, különösen akkor, amikor a tervező a tervezett változtatásokkal nem ért egyet, mivel úgy ítéli meg, hogy a változtatás a megjelenést, a rendeltetésszerű használatot befolyásolja.
- [15] A szerzői jogok korlátja: a tulajdonosi jogok rendeltetésszerű gyakorlása, amely nem jelenti a tervező építményhez fűződő szerzői jogának megsértését. Ilyenkor az épület tulajdonosának tulajdonjoga ütközik az építész szerzői jogával, ezért ezek a jogviták mindig komoly körülményt igényelnek a bíróságok részéről. A SZJSZT korábbi ügyekben kifejtett álláspontja szerint akkor hivatkozhat az építész a mű integritásnak sérelmére, ha megváltoztatás eredményeképpen *„a külső megjelenés a lényegét érintő mértékig eltorzul, megcsonkul, illetve a külső megjelenés vagy a rendeltetésszerű használat oly módon változik meg, hogy az a szerzői becsületet, a szerző jóhírnevét sérti.”* A bírói gyakorlat alapján pedig elmondható, hogy a *„tulajdonos tulajdonjogból fakadó jogosultságaival – akár a szerző Szjt.-ben megfogalmazott személyhez fűződő jogát fogalmilag sértő módon is – akkor élhet, ha az alkotás megváltoztatásához, vagy akár az épületben megtestesülő alkotás megsemmisítéséhez fűződő érdek mögött olyan szükségszerű („reális”), magán- vagy társadalmi igény áll, amellyel szemben a szerzői jog gyakorlása rendeltetés ellenes joggyakorlásnak minősülhet.”*
- [16] Összefoglalva: abban az esetben, ha az átépítés a fentiek szerint sérti szerzői jogát, az építész felléphet az épület átépítése ellen még akkor is, ha terve felhasználáshoz korábban hozzájárult. Ezeknek a pereknek a kimenetele azonban mindig kétséges; ugyanis, ha tulajdonos számára szükségszerű volt az adott átépítés, akkor azt akár még a mű integritásnak sérelmével is megteheti. Általánosságban elmondható, hogy a bírói gyakorlat tipikusan az épület tulajdonosát védi ilyen esetekben.

Szerzők: dr. Fenyőházi András és dr. Rajkai Bence

Ha további szakmai anyagok is érdeklík az építési jog világából, látogassa meg honlapunkat, kattintson: [Construction Papers](#)

Copyright © 2022 CERHA HEMPEL Dezső és Társai Ügyvédi Iroda – all rights reserved.

Levelezési címünk:

CERHA HEMPEL Dezső és Társai Ügyvédi Iroda
1011 Budapest
Fő utca 14-18.
Magyarország

E-mail:

andras.fenyohazi@cerhahempel.hu
bence.rajkai@cerhahempel.hu

CERHA HEMPEL

CONSTRUCTION PAPERS

